

1. Vicent Andrés Estellés i la seua germana, Carme, al col·legi del Salvador. **2.** Manifestació del 1934, al voltant del monument als Defensors de la llibertat de Burjassot. **3.** A 6 anys, el dia de la comunió. **4.** A la dreta, el 1944, a Madrid, on estudià periodisme. **5.** A l'esquerra, el 1948, ja com a redactor de *Las*

Poesia per a un país

En una de les èpoques més grises de la seua història, el País Valencià va trobar en el poeta Vicent Andrés Estellés algú que el dignificara. Enguany es compleixen 20 anys de la seua mort, però els versos que va llegar són molt vius.

Vicent, el nét de Nadalet, havia nascut a Burjassot l'any 1924, en plena dictadura de Primo de Rivera. La guerra civil espanyola esclataria quan encara era un xiquet, i ell, el fill del forner del poble, provaria d'evadir-se a través de la lectura. Lectures tot sovint desordenades que, en qualsevol cas, evidenciaven una passió desfermada per les lletres. Fou en aquells temps tan convulsos, a les portes de l'adolescència, quan Vicent Andrés Estellés va esbossar els seus primers poemes.

També escrivia contes, i els duia en mà als diaris de València per veure si algú li'ls publicava. Un dia, a la redacció de

Las Provincias, l'insigne Martí Domínguez Barberà li marcaria el camí.

—Vicent, tu has de fer periodisme.

La mare volia que estudiara comptabilitat, encara que el fill mai no havia excel·lit en matemàtiques. Ja instal·lat a Madrid, on l'any 1942 va matricular-se a l'Escola Oficial de Periodisme, ella li escrivia cartes que sempre incloïen un segell. Però ell no acostumava a respondre-li, sinó que el bescanviava per diners amb què poder adquirir més llibres i aliments.

De família molt humil, Vicent Andrés Estellés havia estat aprenent d'orfebre i de mecanografia, i és clar, havia fet hores

al forn on havia treballat l'avi i on llavors treballava el pare. Nadalet, l'avi, havia perdut la vida allà mateix, de manera sobtada, com a conseqüència d'un tret que li va llançar un germanastre amb una escopeta. Aquella fou la primera mort que colpiria Estellés, però no l'única. De fet, el context històric no podia resultar més luctuós.

Completa els estudis tot just quan acaba la Segona Guerra Mundial, i és llavors quan publica els seus primers poemes. Obviament en castellà, l'única llengua que havia après. A més, explora la crítica cinematogràfica —una faceta que li permetrà de signar els seus primers articles de premsa— i no deixa de capbussar-se en la lectura dels grans escriptors contemporanis... I d'Ausiàs March.

La força d'aquell poeta, el més gran de la literatura catalana, el captivarà tant que sentirà la necessitat d'escriure en la llengua de March, que és la seua. De manera autodidacta, llegeix i rellegeix obres en català, i el 1953, quan tenia 29 anys, publica el seu primer llibre, *Ciutat a cau d'orella*. L'editorial Torre, propietat de Xavier Casp i Miquel Adlert, l'acull amb els braços oberts.

Des del 1948 que era periodista de *Las Provincias*. L'any 1952 havia cobert per al diari el trasllat de les despulles del

Provincias, amb José Ombuena i Martí Domínguez. 6. El 1952, cobrint el trasllat de Jaume I a Poblet. 7. Ciutat a cau d'orella, el primer llibre, del 1953. 8. Entrevistant Susan Hayward a València. 9. Casament amb Isabel Lorente, el 1955. 10. El 1962 guanya els Jocs Florals de Castelló de la Plana.

rei Jaume I de la catedral de Tarragona fins al monestir de Poblet, però sobretot havia destacat com a crític de cinema. Havia assistit a diverses edicions del festival de Canes i no tenia inconvenient a passar la nit al ras, a la porta de l'hotel de l'artista de torn, per tal de ser el primer a entrevistar-lo l'endemà al matí. Així és com va aconseguir conversar amb Ava Gardner, entre molts més.

Gràcies a la seua feina de periodista coneixerà qui serà la seua dona, Isabel Lorente, que havia nascut a Gandia, era funcionària de l'Ajuntament de València i tenia la seua particular connexió amb el món de la literatura: l'àvia materna, asturiana, coneixia personalment Leopoldo Alas i apareix citada en *La Regenta*, l'obra mestra de Clarín. I no sols això, perquè el poeta nicaragüenc Rubén Darío també li havia dedicat un poema. Estellés i Lorente es casen el 16 de febrer del 1955. Ella esdevindrà la gran font d'inspiració de la poesia amorosa i sexual que conrearà al llarg de la seua carrera.

De seguida tindran la seua primera filla, Isabel, que morirà als tres mesos. La mort torna a colpejar Estellés i s'erigeix en l'altre gran pilar de la seua poesia, cada cop més potent. El 1956, quan només té 32 anys, obté el premi Cantonigròs, el

11. Al davant de la casa de Joan Fuster, a Sueca, amb ell i amb el periodista Vicent Ventura. 12. Amb el poeta i crític literari Josep Maria Llompart i la seua esposa; entre ells, l'editor Eliseu Climent.

més important en català del moment, i el 1958, el Valencia de Literatura, que rep a l'edifici consistorial en un acte ple de simbolisme. Era allà on havia conegut Isabel, amb qui va tenir dos fills més: Vicent, l'any anterior, i Carmina, nascuda aquell mateix any.

Carmina Andrés Lorente continua vivint a la casa de Burjassot on son pare va escriure el *Libre de meravelles*. Des del saló de casa, on l'ordinador ha substituït la màquina d'escriure, explica que els seus pares "ja s'havien conegut abans, tot i no ser-ne conscients". En un dels seus articles sobre la Fira de Juliol a *Las Provincias*, Vicent Andrés Estellés va entrevistar una jove vestida de pallaso que va resultar ser Isabel Lorente, la seua

futura esposa. Se'n van adonar després de molts anys, fruit de la conversa diària, i l'hemeroteca en dona fe.

El 1959, quan Carmina tenia un any de vida, el pare fou nomenat redactor en cap. Ella ho recorda molt bé: "Entrava a la redacció a les sis de la vesprada i mai no tornava a casa abans de les tres de la matinada", però malgrat això, era habitual que escrivira durant la nit. El soroll de les tecles de la màquina d'escriure en aquelles hores intempestives encara és molt present al cervell de la seua filla. "Era la meua cançó de bressol", afirma amb nostàlgia.

"A casa jugava amb nosaltres o escrivia, aquestes eren les dues grans aficions que conreava, i quan érem a fora

1. El 1970, al Perelló (Sueca), amb Ovidi Montllor. **2.** El 1978, durant l'homenatge al pintor Renau, abraça l'artista. **3.** Aquell mateix any van fer-lo fora de *Las Provincias* i va deixar de treballar com a periodista. **4.** Jordi Pujol li lliura el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, l'any 1978. **5.** El govern valencià va atorgar-li el Premi de les Lletres Valencianes i l'Alta Distinció de la Generalitat Valenciana. **6.** A Canals, davant la foguera de Sant Antoni. **7.** La comitiva fúnebre, el 1993. **8.** Presentació de l'Obra Completa al Palau de la Generalitat: presideix l'acte Joan Lerma i hi intervé Jaume Pérez Montaner. **9.** Ovidi Montllor recita uns versos durant el doctorat *honoris causa* de la Universitat de València, l'any 1993.

també aprofitava qualsevol moment per a posar-se a escriure, ni que ho haguera de fer al tovalló o en un paquet de tabac”, evoca. I tot ho llegia Isabel. “Tot és tot”, remarca Carmina, que recorda la mare encogint els múscles quan no entenia del tot –o no li acabava d'agradar– allò que el seu home havia escrit. *El coixinet*, la novel·la més eròtica de Vicent Andrés Estellés, va ser prolífica quant a encogiments de múscles, però generalment Isabel aportava la seua opinió i el marit acostumava a tenir-la en compte.

Els episodis d'infantesa de Carmina Andrés i el seu germà els protagonitzen personatges arxiconeguts: veia tot sovint Joan Fuster, Manuel Sanchis Guar-

ner, Vicent Ventura, Ovidi Montllor... O Manuel Broseta, que més tard participaria de manera activa –com Casp i Adlert, els primers editors d'Estellés– en la campanya anticatalanista que va tenir lloc durant la popularment coneguda *batalla de València*.

“Erem els únics xiquets. Recorde anar de la mà de Fuster, però els qui més jugaven amb nosaltres eren Ventura i Marina, la seua dona”, diu. “Ens mostraven llibres prohibits amb la tapa canviada, a casa de Fuster hi havia piles de llibres escampats per terra, freqüentàvem la llibreria de Paco Dàvila... Els llibres eren pertot arreu, i damunt insistien que em buscarien un nòvio llibreter!”, riu ara.

Estellés alternava amb la flor i nata de la cultura catalana, però també amb l'espanyola. Un dels seus primers entrevistats a *Las Provincias* fou l'escriptor Pío Baroja, i va teixir una bona amistat amb Camilo José Cela. “El pare se l'estimava molt, a Cela, però sempre deia que tenia un gran defecte: no escriure en la seua llengua”, confessa la filla, orgullosa que el seu progenitor mantinguera els amics de Burjassot de tota la vida. “El dia que van soterrar el pare, mentre les campanes del poble tocaven a mort, al carrer, una companya seua de l'escola explicava a un home de mitjana edat que ‘ha mort el nét de Nadalet, el fill del forner, que escrivia versos’... Va ser molt emotiu!”.